

knekinje. Da, čim bolj je bilo dekletu imenitno in izobraženo, tem bolj je bilo izvežbano v vseh delih. Za naša slovenska dekleta na deželi bi se pa tako malo storilo!

Ker nam ta pouk naklada toli vzvišeno nalogo, ne sme se površno gojiti. Delajmo po besedah Slomškovih: Ne bojte se truda, ne plašite se trpljenja! Prava učiteljica ne pozna počitka in ga tudi poznati ne sme. Sleharo uro mora pregledati dela vseh učenk. Vsako pomoto treba popraviti, vedno spodbujati k marljivosti, tu hvaliti, tam grajati. Ko pregleda dela ter ji ostaja še nekaj časa, ne dela v šoli za se kakih vložkov, nogavic, mirno sedeč pri mizi, temveč pomaga deklici, katera se trudi in muči in še dohiteti ne more svojih součenk. Hvaležno-vesel pogled uboge učenke ji je plačilo. Naj bodo opravi še tako nadležni, vselej je pripravljena pomagati in pokazati brez nejevolje. To je vzgled delavnosti, s katerim utrjuje svoj pouk. Pridnejšim dovoli udeležiti se ročnih del pri urah drugih oddelkov; lenim določi, koliko morajo narediti. Učenke vadi reda, čistote med delom in štediti stvarino, katero morajo imeti vedno v vzglednem redu. Lepo,

čisto delo napravlja veselje, zato morajo roke umite biti. Zelo oživi pouk, ako pusti časi čitati kako mično povestico, s tem zatré nagon šepetanja in klepetavosti. Če se deklice navadijo tiho delati, bode tudi kasneje ostalo to, kar so se v nežni mladostni dobi navadile. Ročna dela naj se uvrste vselej po pouku drugih predmetov, nikdar ne pred poukom, ker zanikarne učenke radi mudijo. Kdor noče, kmalu izgovor najde. Ker ima naš stan še častno nalogo, širiti med narodom narodno zavest in zanetiti ljubezen do milega materinega jezika, vporabljam tudi to priliko ter vadimo učenke slovenskih izrazov pri ročnih delih, ugonobimo vse tujke.

Slednjič naj le še omenim, da bi bilo želeti, ko bi še v ponavljalni šoli jedna ura bila odločena za ročna dela izključno samo za šivanje in krpanje. Kako hasljivo bi bilo to za naša dekleta!

Ne bojmo se truda, ne plašimo se trpljenja; vadimo dekleta delavnosti, štedljivosti in samopomočja. S požrtvovalnostjo in vstrajnostjo dosežemo vse.

Marija Šerc — Domžale.

U g a n k a.

Pomen, namen in metodična obravnava.

Uganka (zastavica, zagonetka) je kratkočasnica z natančno a skrivnostno označenim, skritim jedrom. Jedro izluščiti pravimo uganko rešiti, uganiti. Ugankino jedro je šestokrat v jako trdi luščini. Zastavljalcu treba v tacem slučaju uganjevalcu pomagati. Pomoč bodi nejasno napeljevanje k stvari, koju uganka zakriva.

Iz pomena ugankinega razviden je njen namen. Uganko je treba uganjevati, rešiti. Pri ugibanju pa je treba misliti. Namen ugankin je tegaj, siliti uganjevalca misliti, prikleniti pozornost njegovo k neki dosedaj neznani stvari, katero želi in hoče duh spoznati. Da se s tem naporom duha um bistri in duh vadi globoko misliti, je pač jasno. Zaradi

tega svojstva svojega je našla uganka svoj prostor tudi v šolskih berilih. In tu je gotovo na svojem mestu! Najbolje sta z ugankami preskrbljena Razinger-Žumrov „Abecednik“ z 19 in „Prvo berilo in slovnico“ z 18 ugankami. Prav želeti bi bilo, da so druga, po vsebini obširnejša šolska berila vsaj v toliki meri ž njimi preskrbljena.

Razven zgoraj omenjenega namena ima uganka še drug, nič manj važen smoter: Razvedriti duha. Poleg bistrila je uganka tudi razvedrilo. To mi pritrdi gotovo vsak g. tovariš. S kakim veseljem uganjujejo otroci in kako srečen je rešitelj. In cela šola se veseli, da je luščina prebita in jedro izluščeno. Da se ugankin namen

doseže, treba jo metodično prav obravnavati. Po mojem mnenju naj se to stori tako-le nekako:

Izbral sem si v metodično obravnavo uganko iz „Abecednika“: Hrast ima dvanajst vej; na vsaki veji so po štiri gnezda: v vsakem gnezdu je po sedem mladih ptičev, in vsakemu ptiču je drugače ime. Kaj je to?

Po „Abecedniku“ sta se prej obravnavala berilna sestavka „Čas“, kateri posebne natančnosti tirja, in „Letni časi“. Dosti ložja bi bila navedena uganka, ako bi sledila koj berilnemu sestavku „Čas“. A izgubljena bi bila ž njo dana prilika, oba berilna sestavka v celokupini ponoviti. In uganka na predzadnji strani „Abecednika“ tirjaj že nekoliko več napora. Prav je torej tako!

Obravnavaj: Govorili in brali smo zadnjič o letnih časih. Koliko letnih časov ima leto? — (Štiri) — Povej, kako se imenujejo letni časi! — (Pomlad, poletje, jesen in zima.) — Naštej jih še Ti! — Še Ti! — In še Ti! — Kateri letni čas je prvi? — Kateri drugi? — Tretji? — Četrti? — Imenuj mi tretji, prvi, četrti, drugi letni čas! — V katerem letnem času imamo sneg? — (Po zimi.) — V katerem cvetó cvetice? — (Spomladi.) — V katerem žito zori? — (Po letu.) — V katerem grozdje in sadje dozori? — (V jeseni.)

Vidim, da poznate letne čase. Delili smo sedaj leto na štiri dele, namreč, na štiri letne čase. Učili pa smo se, leto še drugače deliti, namreč na mesece. Povej, koliko mesecev ima leto? — (Dvanajst.) — Znete jih tudi po imenu naštet. Naštej mi mesece leta po vrsti! — (Prosinec, svecan, sušec itd.) — Naštej jih še Ti! — Še ti! — In še Ti! — Kateri je prvi mesec v letu? — (Prosinec.) — Kateri drugi? — Tretji? itd.

Leto ima dvanajst mesecev. To zapišem na šolsko tablo. (Učitelj zapiše na levo polovico table: Leto ima 12 mesecev. Po sredi table pa potegne loččo navpičnico.)

Mesec je že precej časa. Ima trideset dni. (V številjenji otroci še niso dospeli do tega števila, vendar je dobro, da se jim na računskem stroji pokaže 30 kroglic, da vsaj nekoliko pojma dobé o tej veličini.) Ker je mesec tako

dolg, delimo tudi njega na štiri dele. Kako se imenujejo ti štirje deli? — (Tedni.) — Koliko tednov ima toraj mesec? — (Štiri.) — Mesec ima štiri tedne. To zapišem na tablo. (Učitelj zapiše pod prejšnje: Mesec ima 4 tedne.)

Teden ima več dni. Koliko dni ima teden? — (Sedem.) — Kateri so dnevi tedna? (Ponedeljek, vtorek, sredo itd.) — Naštej še Ti dneve tedna! — Še Ti! — In še Ti? — Kateri je prvi dan v tednu? — (Ponedeljek.) — Kateri drugi? — (Vtorek.) — Kateri tretji, četrti, peti, šesti, sedmi? — Imenuj tretji dan v tednu? — (Sreda.) — Imenuj šesti dan! — (Sabota.) — Imenuj četrti dan! — (Četrtek.) — Kateri dan v tednu ne smemo delati? — (V nedeljo.) — Kateri dan v tednu ne smemo mesa jesti? — (V petek.) — Kateri dan nimate šole? — (V četrtek.)

Teden ima sedem dni. Zapišem tudi to na šolsko tablo. (Se zapiše pod prejšnje.) Kakor ste videli se vsak dan v tednu drugače imenuje; prvi je ponedeljek, drugi vtorek, tretji sredo itd. — Vsakemu je toraj drugače ime.

Najdaljši čas je leto, krajši mesec, še krajši teden in najkrajši dan. — Za tem uvodom se koj zastavi uganka tako-le nekako: Pazite dobro; sedaj Vas bom nekaj vprašal. Videli bomo, kdo izmed Vas zna bolje misliti. Poslušajte! — Poznam hrast, kateri ima dvanajst vej; na vsaki veji so po štiri gnezda: v vsakem gnezdu je po sedem mladih ptičev, in vsakemu ptiču je drugače ime. Kaj je to? — Da si to zapomnite, zapišem Vam na šolsko tablo. (Na desno stran ločče navpičnice se zapiše uganka.) Preberi mi prav glasno zapisano! — Še Ti! — Glejte, to je uganka. — Sedaj Vam pa dam nekoliko časa v premislek. Vsak naj dobro premisli, kaj bi neki to bilo? — Med tem časom se ne dovoli nikomur govoriti; tudi onemu ne, ki bi bil morebiti že rešil uganko. Skazilo bi se s tem veselje celi šoli.

Po preteku katic treh do petih minut naj se vpraša: Kdo izmed Vas že ve, kaj je to? — Več učencev vzdigne roke. — Da je stvar zanimivejša, vpraša naj se nalašč učenca, od

katerega ni upati prave rešitve. Odgovoril bo morebiti: To je naš hrast v logu. — Tako? — Vi imate hrast v logu? Ali si že katerikrat preštel veje na Vašem hrastu; koliko vej ima? — (Dvanajst.) No, pogledaj dalje! Ali je na Vašem hrastu tudi kaj gnezd? — (Da.) — Koliko jih je na vsaki veji? — (Na vsem hrastu je jedno.) — Tako, samo jedno gnezdo je na Vašem hrastu? Mi smo pa rekli, da so na vsaki veji štiri gnezda. Ali je torej Vaš hrast prav? — Učenec spozna, da ni. — Drugi učenec bo kaj družega napačnega povedal. Učitelj ga ravno tako prepričaj, da ni prave pogodil. A besedice nezadovoljnosti ali celo graje naj ne čuje nikdar tak otrok. Pogum bi mu vzela za vselej. Med učenci se dobi slednjič tak, ki uganko prav reši. Bistro misleč otrok je že prej spoznal, kako se ono na tabli na obeh straneh ločče navpičnice ujema. Ta bo odgovoril, da je ta hrast — leto.

Praviš, hrast je leto. Pisano je: Hrast ima dvanajst vej. Kakšnih dvanajst vej pa ima leto? — (Leto ima dvanajst mesecev.) — To se ujema. Pogledaj, če se bode naprej tudi. Rekel si, da veje so meseci. Zapisano je: Na vsaki veji so po štiri gnezda. Kakšne štiri gnezda pa ima mesec? — (Štiri tedne.) — Ali ima res mesec štiri tedne? — (Res.) — Pogledaj dalje! Pisano je naprej: V vsakem gnezdu je sedem mladih ptičev, in vsakemu ptiču je drugače ime. Gnezda so torej tedni. Kakšni pa so oni mladi ptiči, katerih je v vsakem gnezdu sedem in katerim je vsakemu drugače ime? — (To so dnevi v tednu.) — Ali ima teden sedem dni? — (Ima jih.) — Je pa tudi vsakemu drugače ime? — (Da, vsak ima drugačno ime.) — Naštej dneve tedna, da vidimo, če ima res vsak dan drugačno ime. (Ponedeljek, vtorek, sredo itd.) — Res, vsak dan ima svoje ime in vsak drugače. — Glejte, vse se je ujemalo. Ta je uganko prav rešil. Hrast je leto, ki ima dvanajst mesecev, veje so meseci, ki imajo po štiri tedne; gnezda so tedni, ki imajo po sedem dni, vsakemu dnev v tednu pa je drugače ime.

Povej mi Ti: kdo je ta hrast? — (Leto.) — Koliko vej ima hrast? — (Dvanajst.) — Kaj so veje? — (Meseci.) — Koliko mesecev ima leto? — (Dvanajst.) — Dvanajst vej, dvanajst mesecev. Ujema se. — Kaj so gnezda na veji? — (Tedni.) — Koliko gnezd je na vsaki veji? — (Štiri.) — Koliko tednov ima mesec? — (Štiri.) — Štiri gnezda, štiri tedni. Ujema se. — Kaj so mladi ptiči v gnezdi? — (Dnevi tedna.) — Koliko mladih ptičev je v vsakem gnezdu? — (Sedem.) — Koliko dni ima teden? — (Sedem.) — Sedem mladih ptičev, sedem dni v tednu. Tudi se ujema. In kakor smo prej videli, je tudi vsakemu ptiču — dnev drugače ime. Tako se reši ta uganka.

Beri mi uganko s table! — Reši jo tako, da postaviš mesto hrast — leto, mesto veja — mesec, mesto gnezdo — teden in mesto ptičev — dan. Učenec bere: Leto ima dvanajst mesecev; v vsakem mesecu so štirje tedni; v vsakem tednu je sedem dni in vsakemu dnev je drugače ime. Beri tako še Ti! — Še Ti! — Še Ti! itd. — To uganko imate tudi v svojih berilih. Odprite jih! — Beri jo! — Reši jo tako, kot smo jo rešili prej na tabli! — To stori več učecev. Kdo zna povedati uganko na pamet?

S tem je obravnava končana. Ta uganko se lahko porabi za spisno nalogo. V prvo naj se doslovno prepiše in potlej naj se reši, kot zgoraj.

Tako obširnih razprav, kot zgornja je pri ugankah malo, ker so iste navadno krajše, in ker večkrat nimajo tako imenitnega in obširnega jedra. Pri vsaki ukanki v obče pa bodi uvod, ki napeljuje otroka k stvari, katero uganko zakriva. S tem se duh uganjevalcev približa jedru in omogoči rešitev. Vsako uganko reši otrok sam, nikdar učitelj. Rešitev se glasi v polnem stavku. Zahtevaj se dokaz, da se rešitev s pogoji ujema. Kjer ima uganka moralčno jedro, naj se isto izkoristi. Uganke naj se navadi otrok na pamet.

Francisek Rant — Trata.